

Zorgen op het platteland

Arianne de Blaeij, Janneke Vader en Michelle van der Elst

Een groot deel van de ouderen heeft hulp en zorg nodig. Dit percentage neemt toe met de leeftijd. Doordat het platteland ten opzichte van andere gebieden in Nederland sneller vergrijsd, zal de vraag naar zorg hier sterker toenemen. Tegelijkertijd heeft het platteland een tekort aan vrijwilligers in de zorg. Hierdoor staat de informele zorg, en daardoor de leefbaarheid op het platteland, onder druk. Om potentiële vrijwilligers actief te krijgen moeten zowel de vrijwilligersorganisaties als de overheid voorwaarden creëren waardoor deze groep vrijwilligers actief wordt. Het artikel beperkt zich tot de zorgverlening door vrijwilligers. Een mogelijk tekort aan professionele zorg wordt niet besproken.

Ontwikkelingen op het platteland

Het platteland vergrijsd sneller dan andere gebieden in Nederland. Jongeren trekken weg en vutters en gepensioneerden verhuizen naar het platteland. De komst van deze groep jongere ouderen levert op termijn een relatief grote groep 80-plussers op. De vraag naar zorg zal op het platteland daardoor sterker stijgen dan gemiddeld. Een groot deel van de geleverde zorg wordt ingevuld door vrijwilligers. Voorbeelden hiervan zijn rondbrengen van maaltijden, vervoersdiensten en huisbezoeken om sociaal isolement te voorkomen. Landelijk gezien is er een tekort aan vrijwilligers. Op het platteland is dit tekort over het algemeen kleiner dan gemiddeld. Dit geldt niet voor de sector zorg en hulpverlening: 37% van de organisaties op het platteland geeft aan een tekort aan vrijwilligers te hebben, een percentage dat vergelijkbaar is met het landelijk tekort. Door de relatief sterke vergrijzing zal de vraag naar vrijwilligerswerk in de zorg op het platteland snel groter worden. Lange tijd was het op het platteland aanwezige sterke sociale netwerk een belangrijke bron van vrijwilligers. Maar, net als in de meer stedelijke gebieden, is ook hier deelname aan vrijwilligerswerk onderhevig aan diverse maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering, arbeidsparticipatie van vrouwen en ontkerkelijking. Mensen hebben hierdoor minder tijd en hun tijdsbesteding wordt steeds minder bepaald door traditionele overwegingen en gewoontes. Deelname aan vrijwilligerswerk komt hierdoor onder druk te staan.

Huidige stand van zaken bij vrijwilligersorganisaties

Uit interviews met een aantal vrijwilligersorganisaties (de Zonnebloem en lokale unies van vrijwilligers (UWV's)) blijkt dat er nog voldoende aanbod van vrijwilligers is om aan de bestaande vraag te voldoen. Nieuwe projecten kunnen echter niet altijd worden ingevuld. Vrijwilligers zijn erg trouw waardoor het aantal stabiel is. Dit betekent wel dat de leden steeds ouder worden. De gemiddelde leeftijd van de vrijwilligers ligt bij alle organisaties rond of boven de 60. Typerend hierbij is de opmerking: 'de lijst van 5 jaar terug is niet veranderd, buiten het feit dat de mensen 5 jaar ouder zijn geworden.' Enkele UWV's gaven aan dat er zelfs 80-plussers actief zijn als vrijwilliger. Het merendeel van de vrijwilligers binnen deze organisaties is vrouw. De meeste organisaties hebben moeite met het vinden van nieuwe vrijwilligers, en vooral met het vinden van 'jonge' vrijwilligers (onder de 50 jaar) en mannen. Als belangrijkste redenen hiervoor worden genoemd: verminderde beschikbaarheid van vrouwen door toegenomen arbeidsparticipatie, 55-plussers hebben tegenwoordig meer verplichtingen dan vroeger (onder andere het oppassen op de kleinkinderen) en mensen willen zich over het algemeen minder binden aan vrijwilligerswerk.

Toekomst

Vrijwilligersorganisaties zien de toekomst wat betreft het aanbod van vrijwilligers somber in. Het vrijwilligersbestand zal verder vergrijzen en er zal weinig nieuwe aanwas zijn. Daarnaast zullen nieuwe vrijwilligers waarschijnlijk andere eisen stellen dan de huidige, zoals meer vrijblijvendheid, kortlopende projecten, minder inzet van uren en minder animo voor bestuursfuncties. Aan de andere kant merken de organisaties nu al dat de vraag naar vrijwilligerswerk toeneemt. Naast de toename van het aantal ouderen op het platteland, is de oorzaak hiervan het feit dat activiteiten die vroeger door betaald personeel werden uitgevoerd nu door vrijwilligers worden gedaan. De gesprekspartners verwachten dat een gat tussen zorgvraag en aanbod tot een afnemend sociaal contact onder ouderen zal leiden. Ook zullen ouderen minder buiten komen en minder activiteiten, zoals kerkbezoek, kunnen ondernemen.

Conclusie en aanbevelingen

Voor veel ouderen is zorgaanbod van vrijwilligers van groot belang. Door een toenemende vraag naar zorg op het platteland, zal ook de vraag naar vrijwilligers stijgen. Om het platteland leefbaar te houden voor zorgvragers zal deze toenemende vraag ingevuld moeten worden. Hiervoor moeten voorwaarden gecreëerd worden, onder andere door vrijwilligersorganisaties en overheid, waardoor potentiële vrijwilligers actief gaan worden. Bij een toenemende vraag naar en afnemend aanbod van zorg op het platteland is het van belang om met minder vrijwilligers meer vragers te bereiken. Dit kan door te zoeken naar logistieke oplossingen. Buurtcentra spelen hierbij een belangrijke rol. In buurtcentra kunnen meerdere ouderen elkaar ontmoeten, waardoor er minder één op één contact nodig is en er dus minder vrijwilligers per vrager nodig zijn. Bij het gebruik van buurthuizen is het wel noodzakelijk om rekening te houden met het vervoer er naar toe. Vervoer is vooral op het platteland niet altijd voorhanden. Doordat de nieuwe generatie vrijwilligers aangeeft niet aan vrijwilligerswerk vast te willen zitten, moet gezocht worden naar mogelijkheden die hierbij aansluiten. Het inzetten van vrijwilligers voor kortlopende projecten, zodat de vrijwilligers per keer (of eenmalig) kunnen aangeven wanneer ze tijd hebben om het werk uit te voeren, is één zo'n mogelijkheid. Dit vergt wel enige organisatie en flexibiliteit binnen de vrijwilligersorganisatie. Een andere mogelijkheid is om bedrijven aan te moedigen meer te doen aan vrijwilligerswerk. Zo kunnen ze de vrijwilligersorganisatie sponsoren. Verder kan door het oppoetsen van het imago van vrijwilligerswerk het draagvlak ervoor toenemen. Kennismaking met het doen van vrijwilligerswerk in de vorm van maatschappelijke stages en media-aandacht kan hier een bijdrage aan leveren.

Meer informatie:

Rapport 2008-038 *Een zorg(e)loze oude dag op het platteland*